

Langetermijn- effecten corona in Almere

Een eerste scenariostudie naar de (middel)lange-
termijneffecten van corona op Almere

Gemeente Almere

juni 2020

Proloog:

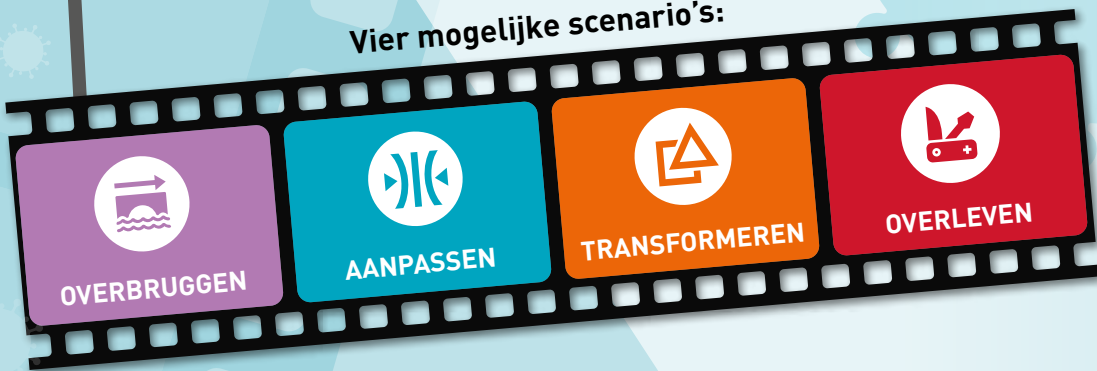
Almere voor corona: de Almeerse samenleving, beroepsbevolking, economie en bijzondere ruimtelijke hoofdstructuur

De openingsscene:

Wat zien we nu al gebeuren? De **effecten** van de coronacrisis op onze inwoners, bedrijven en instellingen en de relatie tussen overheid, burgers en markt.

Vier mogelijke scenario's:

KANSKAARTEN

Voorwoord

> [P04](#)

Samenvatting

> [P05](#)

Inleiding

> [P06](#)

1

De kwaliteit van de stad

> [P07](#)

2

De effecten van corona

> [P10](#)

3

Naar een slim herstelbeleid

> [P13](#)

4

Aanbevelingen voor een vervolg

> [P20](#)

5

Verantwoording en werkwijze

> [P23](#)

- 5.1 Methodiek van scenarioplanning > [P24](#)
- 5.2 Een uitgebreide toelichting op de scenario's > [P26](#)
- 5.3 Werkwijze > [P35](#)

Net als in de rest van Nederland is ook in Almere behoefte aan het verbreden van kennis bij het vormgeven van (post) Covid-19 beleid. Daarom is opdracht gegeven om met behulp van scenario's de effecten van de coronacrisis in beeld te brengen. En vanuit een integraal perspectief mogelijke maatregelen voor de (middel)lange termijn te formuleren. De wijze waarop dit is gedaan, sluit aan bij de wijze waarop het kabinet is geadviseerd over het herstelbeleid.

In een briefadvies aan het kabinet is door het Centraal Planbureau (CPB), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) geadviseerd **brede welvaart** als uitgangspunt te nemen. 'Hierbij zijn de gezondheid en economie belangrijk, maar gaat het ook om andere zaken die mensen belangrijk vinden: onderwijs, veiligheid, de toegankelijkheid van voorzieningen, de kwaliteit van onze leefomgeving en sociale gelijkheid.' (SCP, PBL en CPB, 28 mei 2020).

Op lokaal niveau kan het thema 'brede welvaart' worden beschouwd als '**kwaliteit van de stad**'. Vanuit het idee dat de kwaliteit van de stad symbool staat voor de kwaliteit die inwoners en ondernemers in hun dagelijks leven ervaren.

De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de kwaliteit van de stad, is in Almere kernachtig samengevat aan de hand van de Almere Principles.

Ook in tijden van crisis en onzekerheid bieden deze zeven principes een perspectief op de toekomst van Almere.

Koester diversiteit

Verbind plaats en context

Combineer stad en natuur

Anticipeer op verandering

Blijf innoveren

Ontwerp gezonde systemen

Mensen maken de stad

Door de Almere Principles mede als vertrekpunt te beschouwen bij het nadenken over mogelijke maatregelen, wordt aangesloten bij het eigen karakter van de stad. Vanuit een integraal perspectief is en wordt nagedacht over de mogelijke maatregelen op de korte termijn; met een effect op de (middel)lange termijn. Maatregelen die deels door de gemeentelijke overheid genomen kunnen worden; maar vooral ook in samenwerking met de stad, inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen, de regio en het Rijk. Waarbij de beleidsdoelstellingen van nu mogelijk op gespannen voet komen te staan met ontwikkelingen in de toekomst.

Dit document biedt de eerste resultaten van die verkenning en geldt als vertrekpunt voor een eerste gesprek. Een gesprek dat breed, met belanghebbenden en betrokkenen bij deze stad, gevoerd zal gaan worden.

Er ontstaat steeds meer het besef dat de effecten van de coronacrisis nog jarenlang merkbaar zullen zijn. Het is nu nog niet te overzien wanneer er sprake is van een post-corona tijdperk. En hoe economie en samenleving zich daarna verder gaan ontwikkelen. Veel is nog onzeker. De doelstelling van deze notitie is om met de kennis die er al wél is en de kennis die we geleidelijk gaan opbouwen, mogelijke effecten en bijbehorende maatregelen in beeld brengen, zodat het gemeentebestuur op basis van actuele en juiste informatie besluiten kan nemen. Aan de hand van een scenariostudie is nu een eerste verkenning gedaan.

DE KWALITEIT VAN DE STAD

De kwaliteit van de stad en de kwaliteit die inwoners en ondernemers in hun dagelijks leven ervaren is het vertrekpunt van deze scenariostudie geweest. Vanuit dit perspectief zijn drie overkoepelende thema's geformuleerd: welzijn; welvaart; (fysieke) leefomgeving. Want als je nadenkt over de toekomst van de stad, denk je na over het niveau van welzijn, welvaart en de omgeving van de mensen die in de stad verblijven.

De eigen kenmerken van Almere bieden kansen, ook in de wijze waarop de afgelopen tijd met de crisis is omgegaan.

- Almere is een jonge stad; de jeugd heeft de toekomst, maar wordt door de crisis ook getroffen.
- De groenblauwe structuur geeft Almere letterlijk de ruimte en vraagt om herwaardering.

WAT WE NU AL VAN DE CRISIS LEREN

Van de wijze waarop tijdens de crisis is en wordt samengewerkt, kunnen we leren.

- Prioriteren en transformeren kun je leren.
- Er ontstaat samenwerking en creatieve energie.
- Ingestelde taskforces geven richting en focus.
- Er is een herwaardering van eigen kring en solidariteit.

Tegelijkertijd zien we ook dat de kwetsbaarheden van de stad door de crisis worden uitvergroot. Bestaande tegenstellingen worden groter. Tegenstellingen tussen jong en oud; arm of rijk; mensen met een baan of zonder baan; hoogopgeleid of laagopgeleid; een vast contract of een flexibel contract. De tegenstellingen die er al ware, worden groter. Dat vraagt om maatregelen op de korte termijn, zodat op de langere termijneffecten daar waar het hardst nodig is, kunnen worden opgevangen.

Een eerste inventarisatie leidt tot de volgende aandachtspunten:

- **De jeugd heeft de toekomst:** kansengelijkheid begint bij de kwaliteit van onderwijs; het hebben van een stage; het vinden van een (eerste) baan.
- **Houd mensen aangehaakt.** Voorkom schuldenproblematiek, armoede en eenzaamheid.
- Blijf maximaal inzetten op voldoende **werkgelegenheid** in Almere en de regio.
- Zorg dat mensen **betaalbaar** kunnen wonen.

AANLEIDING

We staan voor de opgave de effecten van de coronacrisis op (middel)lange termijn voor Almere, haar inwoners, bedrijven en instellingen in kaart te brengen. Steeds meer ontstaat het besef dat de effecten van de coronacrisis nog jarenlang merkbaar zullen zijn. Wat betekent dat voor Almere, wat is kortom de impact van de coronacrisis voor Almere op de (middel)lange termijn?

EEN EERSTE SCENARIOSTUDIE

In deze scenariostudie wordt een eerste verkenning gedaan naar de mogelijke effecten van de coronacrisis op de (middel)lange termijn. Veel is nog onzeker. We kunnen de toekomst niet voorspellen; we kunnen ons verschillende toekomstbeelden wel voorstellen. Met de kennis die er is en de kennis die geleidelijk wordt opgebouwd zijn vier verschillende scenario's voor de stad Almere gemaakt. Met behulp van die scenario's zijn mogelijke effecten en bijbehorende maatregelen in beeld gebracht. Vervolgens is gekeken naar effecten die zich in meerdere scenario's in meer of mindere mate voordoen.

KANSKAARTEN, QUICK WINS EN NO REGRETS

Die effecten bieden het vertrekpunt voor een set aan mogelijke maatregelen. Vanuit Almeerse perspectief zijn zogenaemde kanskaarten benoemd. Welke specifieke Almeerse kenmerken kunnen juist nu worden benut om effecten van de crisis het hoofd te bieden? Mogelijk kan reeds ingezet beleid hierbij behulpzaam zijn. Op een bepaald kan echter ook spanning ontstaan tussen oorspronkelijke beleidsdoelstellingen en actuele ontwikkelingen. Ook daar is aandacht voor.

De maatregelen worden in deze studie vervolgens gepresenteerd als kanskaarten, quick wins en no regret maatregelen.

DE KWALITEIT VAN DE STAD ALS VERTREKPOINT

De kwaliteit van de stad en de kwaliteit die inwoners en ondernemers in hun dagelijks leven ervaren is het vertrekpunt van deze scenariostudie geweest. Vanuit dit perspectief zijn drie overkoepelende thema's geformuleerd: welzijn; welvaart; (fysieke) leefomgeving. Want als je nadenkt over de toekomst van de stad, denk je na over het niveau van welzijn, welvaart en de omgeving van de mensen die in de stad verblijven.

Uiteindelijk leidt deze studie tot het volgende:

- Inzicht in verschillende scenario's voor de impact van de coronacrisis voor Almere;
- Inzicht in mogelijke effecten op de (middel)lange termijn;
- Inzicht in maatregelen die in 2020 en 2021 (dus op de relatief korte termijn) getroffen kunnen worden, met een effect op de (middel)lange termijn

Met als doel, om de woorden van Geert Teisman te parafraseren, om besluitvormingstrajecten te faciliteren waarin de actoren geïnspireerd door of met doorleefde kennis van één of meer scenario's, besluiten kunnen nemen die bijdragen aan de kwaliteit van de stad (Teisman, 1997). Juist nu.

De kwaliteit van de stad

Almere, thuis van ruim 210.000 mensen. Een bedachte stad, een geplande stad, een nieuwe stad en een groeiende stad; met in de toekomst mogelijk 350.000 inwoners. Almere is een geplande stad; gepland met de ambitie de stad te ontwikkelen als groene meerkernige stad met innovatieve systemen. De voorzieningenstructuur, het gescheiden verkeerssysteem en het collectieve gezondheids-systeem zijn hier voorbeelden van.

KANSEN EN KWETSBAARHEDEN

In Almere zijn voorzieningen dichtbij en is natuur nooit ver weg. Almere is een inclusieve stad: iedereen mag en kan meedoen. Het hebben van een betaalde baan of het doen van vrijwilligerswerk biedt die mogelijkheid. Voldoende en bereikbare werkgelegenheid in Almere en in de regio is daarom van groot belang. Almere is een volwaardige stad die zich (onder de juiste omstandigheden) kan blijven ontwikkelen. Dat biedt kansen.

Maar er zijn ook kwetsbaarheden. Ook voordat er sprake was van een coronacrisis werd aandacht gevraagd voor de balans in de stad. Almere kent al langer een aantal 'spanningen' tussen beleidsterreinen die de stad uit balans brengen. Deze spanningen doen zich zowel op het niveau van welzijn, welvaart als de fysieke leefomgeving voor.

WELZIJN

Er is een spanning tussen werken, voorzieningen en de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling. Door een conjunctuurgevoelige economie, in combinatie met een voorzieningenniveau dat nog de nodige zorg oplevert (zowel bevolkingsvolgend als -trekkend, in zowel kwantiteit als kwaliteit) en een relatief zwakke sociale structuur is Almere een kwetsbare stad en worden kansen nog onvoldoende benut.

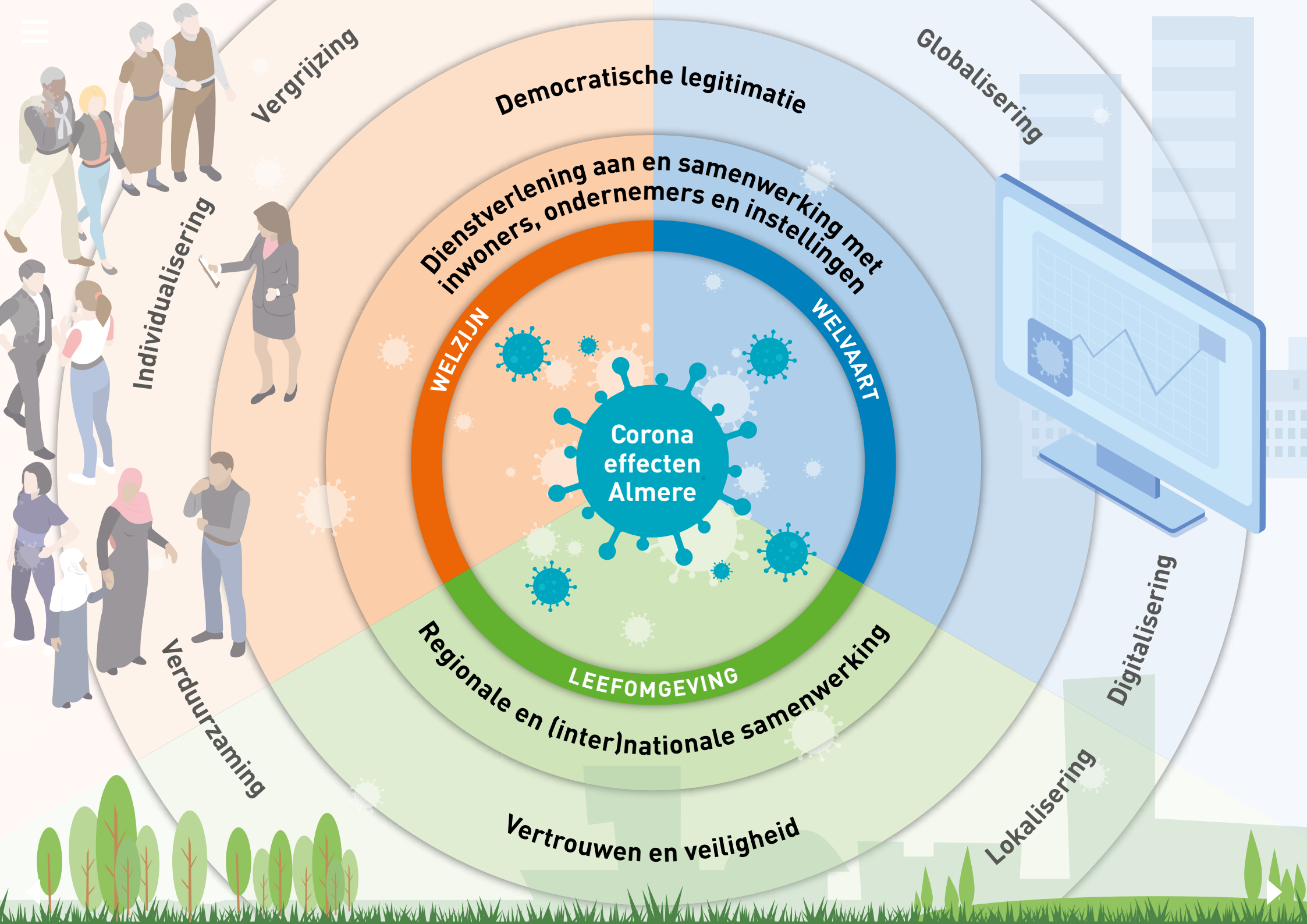
WELVAART

Er is een spanning tussen wonen, werken en mobiliteit: een hoge woningbouwproductie terwijl bedrijvigheid en de beschikbaarheid van banen daarbij achter lijken te blijven. Dit legde voor de crisis een grote druk op infrastructuur en mobiliteit.

LEEFOMGEVING

Er is een spanning tussen ecologie, energie en klimaat en de betekenis daarvan voor alle andere ontwikkelingen. Voor alle toekomstige ontwikkelingen in Almere op het gebied van wonen, werken en recreëren is een duurzame ontwikkeling van ecologie, klimaat en energie randvoorwaardelijk. Ook het gebruik en beheer van de openbare ruimte biedt kansen en vraagt om verantwoordelijkheid.

Corona effecten Almere

Democratische legitimatie

Globalisering

Dienstverlening aan en samenwerking met inwoners, ondernemers en instellingen

WELZIJN

WELVAART

LEEFOMGEVING

Regionale en (inter)nationale samenwerking

Vertrouwen en veiligheid

Digitalisering

Lokalisering

Verrijzing

Individualisering

Verduurzaming

2

De effecten van corona

En nu is Almere een stad die net als alle andere steden geraakt is door de effecten van de coronacrisis. Naast aandacht voor de directe effecten op de korte termijn en de exit-strategie, is het ook nodig aandacht te hebben voor de effecten en maatregelen op de (middel)lange termijn in Almere. De verwachte langetermijneffecten bieden dan tevens een beoordelingskader voor de keuzes in het nu.

'In economische termen kenmerkt de coronacrisis zich door een combinatie van drie schokken: een aanbodschok (wegvallen van goederen- en diensten-aanbod en productiecapaciteit), een vraagschok (consumenten stellen aankopen uit en kunnen geld niet besteden aan vakanties, horeca, cultuur etc.) en een schok in verwachtingen (vertrouwen in de toekomst). Deze schokken treffen alle lidstaten van de EU in meer of mindere mate ongeacht het in het verleden gevoerde beleid. De oorzaak van de schok is niet in de economie gelegen maar heeft een medische achtergrond. Daarin ligt een belangrijk verschil met de financiële crisis en de eurocrisis waarmee we in de periode 2008-2012 te maken hadden. Een uiteindelijke oplossing kan dus ook niet door monetair, economisch of budgettair beleid worden geboden. Hiervan is pas sprake wanneer er een vaccin is, of wanneer medicatie bijdraagt aan een minder ernstig verloop van een Covid-19 infectie, of zelfs genezing.' *(Denktank Coronacrisis, de contouren van een intelligent herstelbeleid, mei 2020).*

WAT ZIEN WE IN DE ALMERE GEBEUREN?

De toename van mensen in een WW-uitkering is in Almere met 21,4% gestegen in april 2020, waar opvalt dat jongeren tot 27 jaar zwaar oververtegenwoordigd zijn (77%). Waarbij 44% van deze groep ook nog eens een WW recht van maximaal 2 maanden heeft. Dit is zorgelijk vanwege de tweedeling in generaties, waar jongeren ook al weinig kansen op de woningmarkt hebben. Het aantal bijstandsgerechtigden is licht gestegen. Het UWV verwacht een stijging van bijstand in Almere vanaf ongeveer september, vanwege de opbouw van de Almeerse beroepsbevolking. In winkelcentra hebben ondernemers zich snel en goed aangepast.

De opbouw van de Almeerse beroepsbevolking is kwetsbaar met een lage participatiegraad al voor de coronacrisis en een hoog aantal MBO-geschoolde flexwerkers en ZZP-ers met een laag inkomen. De opbouw van de werkgelegenheid binnen Almere kan enigszins dempend werken, want de 4 grootste werkgevers van Almere zijn zorg- en onderwijsinstellingen. Maar slechts 35% van de beroepsbevolking werkt in Almere. De criminaliteit is anders, woninginbraken zijn gekelderd (op het niveau van 2010), maar onzichtbaar is de cybercrime en ondermijning. Huiselijk geweld of andere problematieken in huiselijke sfeer hebben zich in de lockdown aan het oog onttrokken, het aantal meldingen is gedaald en schuldhulpvragen eveneens. De verwachting is dat dit effect tijdelijk is.

De overgangsfase van crisis naar stap voor stap loslaten is complexer en lastiger te communiceren. En in de openbare ruimte zien we de 1,5 meter economie ontstaan, wat weer wat perspectief geeft aan ondernemers, waarbij het samenleven en verkeren in die ruimte wennen is. Tot slot hebben Almeerse inwoners op grote schaal afval gedumpt in die ruimte die van ons allemaal is, het aantal is verdrievoudigd.

Ook is het aantal meldingen van overlast van jongeren in de openbare ruimte fors gestegen in april (met name over niet naleven 1,5 meter voorschriften en samenscholing)

Het gebruik van het openbaar vervoer is tijdens de lockdown letterlijk gedecimeerd (90% minder checkin/checkouts), zo ook de opbrengsten voor de vervoerder, 1 juni startte het 1,5 meter OV, wat betekent dat maximaal 40% van de capaciteit gebruikt mag worden.

WAT IS ER AL GEDAAN EN WAT KUNNEN WE DAARVAN LEREN?

Onder druk wordt alles vloeibaar; de crisis heeft Almeerse inwoners, bedrijven en de gemeente gemobiliseerd. Mooie initiatieven om naar elkaar om te zien ontstonden. Zaken die eerst maanden duurden of niet van de grond kwamen lukten nu in enkele dagen of weken.

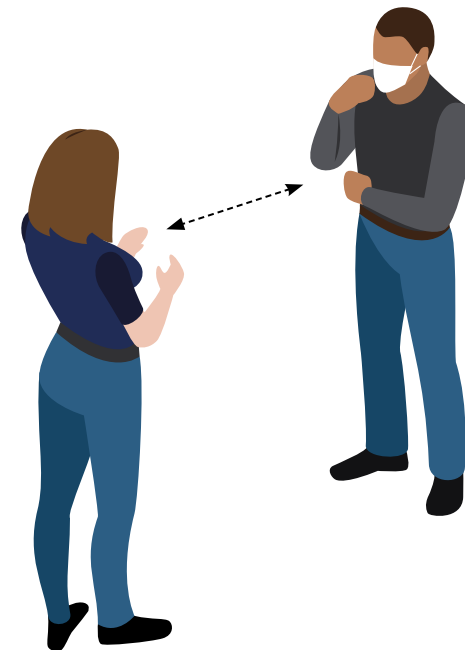
Dienstverlening, onderwijs en zorg schakelden snel en pakten het werk aangepast op. Noodopvang voor vitale beroepen en kinderen in een onveilige thuissituatie werd georganiseerd. Scholen maakten een enorme sprong naar digitaal onderwijs.

Zorginstellingen kregen de ruimte om zorg anders in te richten, extra kosten werden tijdelijk door het rijk vergoed. Ook in zorg en ondersteuning een massale overstap naar digitaal werken. Navraag bij instellingen laat zien dat er nauwelijks sprake was van uitval van zorg.

Veel steun is verleend aan bedrijven door verstrekken van informatie, uitvoering van steunregelingen en hulp bij de digitale transitie. Ook in het openbare leven werd snel geschakeld. In de binnenstad is er met het netwerk van ondernemers voor gezorgd dat de binnenstad veilig open kon blijven waar mogelijk en de 1,5 meter economie kan worden ingericht. Terrassen krijgen meer fysieke ruimte, regels versoepeld en leges en marktgelden werden deels teruggegeven. Handhavers hebben het druk en het draagvlak voor

maatregelen nam geleidelijk af met enige problemen tot gevolg. De ervaring in al deze situaties leert dat heldere gedragsregels, goed uitleggen en het benadrukken van gezamenlijke verantwoordelijkheid en gezamenlijk belang het beste werkt. Naarmate maatregelen worden versoepeld, ontstaan grijze gebieden met onduidelijkheid tot gevolg. Daardoor komen er ook meer vragen aan de gemeente.

De crisis zorgde voor extra energie en slagvaardigheid om zaken snel te regelen. En zorgde ook vaak voor een verbetering van samenwerking tussen partijen. Het instellen van task forces met meerdere disciplines bleek effectief. Deze periode lijkt het opgavegericht werken te versterken. Hoe houden we deze lessen vast? Vraag om in een volgende fase verder te onderzoeken: wat betekent dit voor de gemeentelijke organisatie?

Naar een slim herstelbeleid

De crisis versterkt bestaande kwetsbaarheden. Problemen die er al waren, worden groter. Tegenstellingen die er al waren, worden zichtbaarder. Daar waar de één zich gemakkelijk lijkt aan te passen aan de nieuwe situatie van thuiswerken, is de realiteit ook dat veel mensen hun baan verliezen.

Andere ontwikkelingen die zich al hadden ingezet, lijken verder versterkt te worden. De verdere digitale dienstverlening; het wel of niet kunnen thuiswerken, het gebruik kunnen maken van de openbare ruimte en het online bestellen zijn hier voorbeelden van.

De scenario's en de daarin beschreven effecten zijn vertaald naar kanskaarten no-regret maatregelen, maatregelen die nuttig zijn ongeacht het scenario dat zich mogelijk voordoet. Tot slot is een aantal quick wins geïdentificeerd, die deels al in gang gezet zijn en wordt voorgesteld deze te continueren en/of te versterken.

KANSKAARTEN VAN ALMERE

Er treedt ook een aantal kansen op voor Almere, die in dit document 'kanskaarten' worden genoemd.

De grootste Almeerse kanskaart is de **Jeugd van Almere**. Almere is nog steeds een jonge stad. Kinderen en jongeren zijn letterlijk de toekomst van deze stad en met de MBO-instellingen en het succes van Windesheim kunnen wij hen ook steeds meer aan de stad binden. Door jongeren actief te betrekken bij het vinden van oplossingen voor de coronacrisis snijdt het mes aan twee kanten: zij gaan mede de toekomst van de stad vormen én ze er ontstaan voor hen nieuwe kansen voor de kwaliteit van onderwijs, een betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en perspectief op werk. Is dit wel helemaal een kanskaart? Tegelijkertijd hebben we het over lost generation als we niet uitkijken?

Daarnaast is de tweede grote en unieke kanskaart van Almere **de ruimtelijke structuur van onze stad**. Ons ruim opgezette stadscentrum leent zich beter voor winkelen op anderhalve meter dan Utrecht of Amsterdam. Het gescheiden verkeerssysteem is ruim opgezet met brede vrije fietspaden, busbanen en dreven. Ons water, groen en parken bieden ruimte voor meer Nederlands toerisme, sporten, horeca en festivals met veel ruimte, zodat het weer kan. Maar ook om nieuwe bedrijven te vestigen en woningen te bouwen. Er ontstaat een herwaardering van sub-urbane leefmilieus, op Funda is het aantal zoekopdrachten naar huizen met tuinen met een kwart gestegen. Door de groei van online aankopen en supermarktomsatz groeit de logistieke sector nog harder, waarvoor in Almere ruimte is.

Dan zien we daarnaast een aantal ontwikkelingen die positief zijn en in het herstelbeleid van nut kunnen zijn. Dit zijn ook kanskaarten.

- **Prioriteren en transformeren kun je leren:** In deze crisissituatie konden organisaties feilloos en onorthodox prioriteren. Ook zagen we snelle transformaties in de organisatie en maatschappij: het onderwijs en de zorg versnelden hun digitalisering, evenals de gemeente. De gemeentelijke begroting staat al onder druk, de kosten van het sociale domein drukken zwaar. Grijp dit aan als kans om te transformeren in plaats van te bezuinigen en de digitale stad te versnellen. Hier hoort in een volgende fase ook een discussie over gemeentelijke kerntaken, onze relatie tot bedrijfsleven en inwoners en onze gemeentelijke organisatie (regiemodel of zelf doen).
- **Samenwerking en creatieve energie:** Almere kent een overzichtelijk maatschappelijk middenveld. Het is gelukt om in korte tijd in samenwerking met partners in de stad allerlei crisismaatregelen te nemen. Mensen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie en partners vonden elkaar, namen snel besluiten en werkten samen en namen verantwoordelijkheid op een ongekennde manier en boven structuren uit. Kunnen we dit vasthouden?
- **Ingestelde taskforces geven richting en focus.** Is dit het ultieme opgavegericht werken? Taskforces denken oplossingsgericht in plaats van probleemgestuurd. Het hielp in ieder geval focus te vinden en over domeinen/afdelingen heen te kijken. Wat kunnen we daarvan leren en hoe houden we dat vast (samen de schouders eronder)?
- **Mensen zijn thuis:** Ze gaan aan de slag met hun woning, dat is een kans om te verduurzamen. Dat leidt nu vooral tot afvaldumping door een beperkte groep, maar er is tegelijkertijd een brede tendens van herwaardering van de eigen leefomgeving. Dit biedt nieuwe kansen voor (zelf)beheer van de openbare ruimte.

- **Herwaardering eigen kring en solidariteit:** We zien mooie initiatieven om meer voor elkaar te zorgen, boodschappen te doen en voor elkaar te zorgen in informele sfeer. Dit is een kans als we dat als gemeente weten te faciliteren en te laten bloeien (in plaats van het overnemen met beleid).

UITGANGSPUNTEN VOOR HERSTELBELEID

Naast de kanskaarten zijn er ook **negatieve effecten**. Veel negatieve effecten hangen samen met de recessie, werkloosheid en mogelijke faillissementen. Thuiswerken is bijvoorbeeld de norm, maar niet iedereen heeft een beroep om thuis te werken, of is wel thuis, maar dan zonder baan. Mensen die stress hebben over baanverlies of werkloos zijn, zijn minder gezond en het kan leiden tot spanningen in het gezin.

We kennen de **kwetsbaarheid van onze beroepsbevolking** (relatief veel MBO-geschoold en veel flex, zzp). Met die kennis hebben we denkrichtingen voor maatregelen bepaald, die erop gericht zijn de negatieve effecten van de komende economische crisis voor onze inwoners te dempen.

De hoofddoelstelling is -in lijn met het rapport van de Denktank Corona (Contouren van een intelligent herstelbeleid, mei 2020) - gericht op het in stand houden (en mogelijk stimuleren) van de economische basis enerzijds en het stimuleren van kansengelijkheid. Werken, leren en zinvol meedoen dragen daaraan bij.

Die hoofddoelstelling valt uiteen in drie domeinen: **welzijn, welvaart en fysieke leefomgeving**, gezamenlijk noemen we dit de benadering van brede welvaart. We adviseren voor een herstel aanpak in Almere voor onze inwoners, de omgeving waar zij in leven, ondernemers, beroepsbevolking en instellingen dan ook met de bril te kijken van brede welvaart. Passend bij de kenmerken van Almere zoals eerder beschreven.

Niet alles kan, zeker in tijden waarin de gemeentelijke begroting onder druk staat. Daarom het advies te focussen en af te wegen langs de lijn van prioriteren, investeren, werken en leren. En waar mogelijk te combineren. We bedoelen daarmee keuzes maken in waar we als gemeente prioriteit aan geven in onze activiteiten en onze investeringen. Waarbij we voor intelligente herstelbeleid focussen op leren (onderwijs en omscholen) en werken (die laatste twee laten zich combineren. Want wie werkt komt minder snel in armoede, schuld, of criminaliteit terecht, de scenario's laten die domino-effecten zien. En daarbij de gevonden kanskaarten te pakken.

DE INTERVENTIES VALLEN IN 4 HOOFDINTERVENTIES UITEEN:

- **De jeugd heeft de toekomst:** kansengelijkheid begint bij de kwaliteit van onderwijs; het hebben van een stage; het vinden van een (eerste) baan
- **Houd mensen aangehaakt.** Voorkom schuldenproblematiek, armoede en eenzaamheid.
- Blijf maximaal inzetten op voldoende **werkgelegenheid** in Almere en de regio
- Zorg dat mensen **betaalbaar** kunnen wonen

Sommige interventies vragen om lange adem, maar binnen de interventies zijn ook quick wins te vinden, maatregelen met impact, die al in gang zijn gezet en versterkt kunnen worden en met beperkte financiële consequenties.

Met deze blik is een eerste zoektocht gestart naar mogelijke **maatregelen die bijdragen aan herstel en terugdringen van negatieve effecten van de coronacrisis in Almere**. Gezien de kanskaarten de negatieve effecten hebben we daarbij mogelijke interventies in beeld gebracht, die no-regret zijn. Met no-regret wordt niet bedoeld, makkelijk en snel, maar interventies, die nuttig zijn ongeacht de scenario's die zich voor gaan doen.

DE JEUGD HEEFT DE TOEKOMST

Almere is een echte jongerenstad, nodig hen actief uit mee te denken, te innoveren en bij te dragen aan de oplossingen voor deze crisis. Het human capital van de toekomst zit nu op school, of zet binnenkort de eerste stapjes. **Goed onderwijs** voor iedereen ongeacht afkomst is de beste maatregel voor het vergroten van kansengelijkheid en een veerkrachtige en toekomstbestendig **human capital** op de arbeidsmarkt. Verminder kansongelijkheid door inzetten op kwaliteit van het onderwijs in Almere over de volle breedte vanaf 0 jaar, de 1e 1000-dagen-aanpak voor kinderen en ouders, een plek op de voorschool, onderwijsachterstandenbeleid, ict-middelen om onderwijs te volgen, sportdeelname, cultuurdeelname etc.

De schoolverlaters krijgen het als starters op de arbeidsmarkt lastig, zoek samenwerking met scholen en bedrijfsleven in en buiten Almere voor het krijgen van stageplekken.

HOUD MENSEN AANGEHAAKT

Door de coronacrisis komen zekerheden, economische zelfstandigheid en zelfredzaamheid van veel mensen onder druk te staan. Het aantal mensen in Almere dat een bijstandsuitkering krijgt; in aanmerking komt voor de **TOZO-regeling, bijstand of WW**, is inmiddels opgelopen tot **bijna 17.000**. De toename wordt vooral gezien in de groep tot 27 jaar. Bijkomend risico is dat het voor deze mensen moeilijk kan worden om een eigen woning te huren of te kopen.

Groepen die voorheen al kwetsbaar waren lopen het risico op een **grotere afstand tot arbeidsmarkt en samenleving**. Daarnaast komen nieuwe groepen onder druk: flexwerkers, ZZP-ers, werkenden in kwetsbare sectoren (bv. luchtvaart, toerisme), kleine ondernemers, jongeren.

Het is belangrijk om mensen juist in deze tijd zo veel mogelijk aangehaakt te houden door in te zetten op **zelfredzaamheid in wonen, werken en onderwijs**. Neem maatregelen gericht op: begeleiden van werk naar werk, aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, schoolcarrière jongeren verlengen, opleiden voor studies met arbeidsmarktperspectief, zorgen voor praktijkstages, zorgen voor betaalbare - en starterswoningen.

Om de impact op de positie van kwetsbare mensen te verzachten en **kansengelijkheid** te vergroten is een sociale basis nodig die zo goed mogelijk is toegesneden op wat zij nodig hebben: gericht onderwijsachterstandenbeleid, gerichte aanpak van armoede & schulden, gebiedsgerichte basisvoorzieningen en netwerken welzijn, participatie, sport, onderwijs en cultuur. Blijf juist nu hierin investeren en zorg voor ontschotting. Om de eerste twee aandachtspunten goed te kunnen doen blijft het inzetten op doorbraken in de transformatie van het sociaal domein noodzakelijk. Pak de kanskaart "transformeren en prioriteren kun je leren" en buig de bezuinigingsdiscussie om naar een hervormingsgesprek.

BLIJF MAXIMAAL INZETTEN OP VOLDOENDE WERKGELEGENHEID BINNEN ALMERE

Voldoende werkgelegenheid is en was altijd al van groot belang in Almere. We weten dat de gemeentelijk invloed op de recessie beperkt is en dat versterken van het vestigingsklimaat een kwestie van lange adem is, maar toch is het devies om hier maximaal op in te zetten voor zover binnen de gemeentelijke invloedssfeer mogelijk is en schuw daarbij onorthodoxe maatregelen niet. Daarbij horen maatregelen als het stimuleren van toerisme en recreatie, cultuur, hoger onderwijs. Kijk aan de andere kant naar de Almeerse beroepsbevolking, die voor 65% werkt buiten Almere. We komen dan tot de volgende aanbevelingen:

Ga door met versterking van het **vestigingsklimaat**. Nodig actief uit voor initiatieven in het groenblauwe raamwerk, die maken nu meer kans, stimuleer daarmee toerisme en recreatie, we zien nu al voorbeelden hiervan ontstaan (kanskaart ruimte). Cultuur en hoger onderwijs en onderscheidende woonmilieus, ga door met ontwikkeling van het stadscentrum naar een 16 uurs-economie en gemengd woon/werkmilieu. Zet vol in op Programma digitale Stad: **Creëer digitale dreven** in plaats van verkeersdreven! Juist nu de toekomst meer **digitaal** lijkt te worden is inzet hierop zeker zonder spijt.

Bijzondere inzet is nodig voor **Cultuur**. Natuurlijk om deze sector voor Almere te behouden en vanwege de grote economische waarde, maar vooral om dat cultuur in deze jonge stad van groot belang is om de samenleving te 'verrijken, te verbinden en te versterken' (Cultuurplan 2019). Zet juist nu in op de ambitie: Cultuur voor alle Almeerders dichtbij. Maak crossovers met jeugdbeleid (denk aan straatcultuur en cultuureducatie) en met de landschappelijke kwaliteit van Almere (landschapskunst, openluchtvoorstellingen etc.).

Zie alle ***gemeentelijke investeringen als werkgelegenheidskansen***. Zet daarbij in op maximale SROI, zodat het de Almeerse beroepsbevolking ten goede komt. Denk hierbij aan de lopende projecten in FVA, beheer en onderhoud, Floriade, het zijn allen projecten, die werkgelegenheid bieden. Aanvullend is hierbij de kans om in samenwerking met bijv. Aeres (kanskaart) de vaardigheden voor de toekomst te ontwikkelen van de Almeerse beroepsbevolking, zodat huidige werknemers omgeschoold worden en toekomstige generaties de juiste skills hebben (house of skills). Zet daarbij ook in op de ***duurzaamheidsagenda als werkgelegenheids- en omscholingstraject, circulaire economie, woningbouw, energietransitie zijn werkgelegenheidsprojecten***, evenals

projecten die toerisme en recreatie bevorderen. Leg al die projecten langs de meetlat van prioriteren-investeren-werken-leren. Kijk of projecten versneld kunnen worden.

Maak de Almeerse beroepsbevolking veerkrachtig en “fit” voor de arbeidsmarkt met de juiste competenties. Zet dus door en versterk het project house of skills. Koppel dit ook aan beleidsdoelstellingen als digitale stad, energietransitie. Hier ligt weer een verband met wonen en gezondheid, want als dat niet op orde is kun je moeilijker aan een baan komen.

QUICK WINS VOOR DE BANENMOTOR

Werk door! Voorkom werkloosheid pro-actief. Ga nu aan de slag met partners, maak de transferdesk “Flevoland werkt door” (naar analogie van Rijnmond werkt door) en begeleid maximaal van “werk naar werk” ter voorkoming van werkloosheid, dan wel bijstand. Kijk ook naar samenwerking met andere arbeidsmarktregio’s en voorbeelden in de markt. Picnic heeft bijvoorbeeld actief gezocht naar horecamedewerkers om in te zetten als extra capaciteit. Deze quick win kan een positieve business case voor de gemeente opleveren. Pak daarin bij voorkeur omscholing mee.

Citymarketing Almere: ***nieuwe vormen van branding van Almere als toeristische stad in Nederland*** met water en groen (Citymarketing heeft de plannen klaarliggen): herhaal een media-offensief dat Almere nog meer op de kaart zet als aantrekkelijke woon en recreatiestad. Neem deel aan

het landelijke en provinciale Herstelplan Toerisme (Dagje/nachtje weg Almere en ‘vakantie in eigen stad-campagne). Inzetten op Almere als vernieuwende duurzame evenementenstad (zorg dat nieuwe concepten klaarliggen onder het motto ‘wat kan wel’.

Zinvol meedoen: Er is voorlopig een tekort aan handhaving in de openbare ruimte en bij het schoonhouden van de stad. Kunnen we tijdelijke werknemers een BOA kwalificatie geven en/of opleiden tot beveiligers, in te zetten op de Floriade in 2022? Kunnen mensen met behoud van uitkering de stad schoonhouden. Kijk daarbij ***creatief*** naar de business case.

Geef initiatieven van ondernemers meer ruimte: versoepel regels, geef fysieke ruimte indien nodig.

Houd ***de taskforce economie*** in stand en versterk en verbreed het eventueel naar economie en human capital.

ZORG DAT MENSEN BETAALBAAR KUNNEN WONEN

De woningcrisis is en blijft urgent. Er is een tekort aan woningen en wat voorkomen moet worden, is dat de woningbouwproductie stopt. Daarom het advies: doe er alles aan die op peil te houden en kijk naar **slimme en flexibele financieringsarrangementen**. Ga door met planontwikkeling, stuur gericht op snelheid van planontwikkeling en leer van de vorige crisis (toen hield het particulier opdrachtgeverschap de woningbouwproductie aan de gang): maak plannen flexibel, zodat je bij kunt sturen als er vraaguitval naar bepaalde typen woningen is, start met planontwikkeling om nieuwe grondexploitaties tijdig te kunnen openen, zodat de bouwstroom doorgaat;

Benader het vanuit **brede welvaart**, dus waarbij creatief gekeken moet worden hoe dit ook aan de banenmotor en omscholing bijdraagt (SROI in contracten, uitvoeren duurzaamheidsagenda; circulair bouwen en energietransitie). Almere heeft ruimte om te bouwen (kanskaart).

Niet alles ligt in onze handen, dus **lobby** bij het ministerie van wonen actief voor meer investerings- en regelruimte voor de woningbouwcorporaties, zodat zij de realisatie van middenhuur kunnen versnellen en meer gemengd toe kunnen wijzen (niet alleen sociaal). Bijkomend voordeel is dat wijken en vastgoedcomplexen en appartementen gemengder blijven, zodat segregatie wordt tegengegaan.

QUICK WINS VOOR DE WONINGBOUW

1. Zorg voor extra aandacht in de **early warning** van huisuitzettingen: blijf dicht op huurders die een huurachterstand hebben samen met de corporaties. (relatie met veerkracht en sociale cohesie)
2. De kanskaart van een **taskforce**: hou deze in stand en stuur op versneling woningbouw in lopende grondexploitaties, creatieve financieringsarrangementen en kijk ook vooruit; maak gebiedsontwikkelingsplannen om nieuwe grondexploitaties (oa in het centrum) te openen. Houd de mindset van **oplossingsgericht** in plaats van probleemgestuurd werken vast.

ion office

station

Almere Centrum

Aanbevelingen
voor een vervolg

In deze eerste scenariostudie is vooral aandacht voor de wijze waarop inwoners en ondernemers te maken krijgen met de effecten van de coronacrisis in het persoonlijke leven.

De wijze waarop de gemeentelijke organisatie invulling geeft aan de dienstverlening aan en samenwerking met inwoners, ondernemers en organisaties is medebepalend voor de wijze waarop welzijn, welvaart en leefomgeving ervaren wordt. Vertrouwen en veiligheid zijn vervolgens bovenliggende thema's die ook in relatie kunnen worden gebracht met grotere structuren zoals bijvoorbeeld trends als individualisering, digitalisering en vergrijzing.

In deze eerste inventarisatie zijn bovenstaande thema's nog onvoldoende uitgewerkt. Voorgesteld wordt om de studie verder uit te breiden en aan te vullen. Of een separate uitwerking te doen.

VAN (MIDDEL)LANGE TERMIJN NAAR LANGE TERMIJN

Almere 2.0 is een programma dat zich richt op de langjarige groei van Almere. In dit proces dat zich afspeelt in meerdere decennia zijn crises onontkoombaar. Zo ook deze en de vorige economische crisis van 2008. Juist nu is belangrijk wat we kunnen leren uit deze en eerdere crisis om de gezonde groei van Almere te waarborgen. Belangrijke lessen uit de crisis van 2008 waren: blij investeren (anticyclisch), blij bouwen, zorg dat er plannen klaarliggen om projecten op gang te brengen zodra een crisis voorbij is, haak snel aan op kansen die zich voordoen, zorg dat verschillende scenario's van verstedelijking klaarliggen en pas ze adaptief toe. Welke scenario's lenen zich meer of minder voor periodes van groei of krimp?

In het Handelingsperspectief, dat zich richt op de Almeerse toekomst van 2030 ligt de nadruk op toekomstbestendigheid. Meer dan voorheen worden

vraagstukken van weerbaarheid, veerkracht onderwijs en arbeidsmarkt geagendeerd, door de coronacrisis moet dit met nog meer urgentie worden geagendeerd.

Het Fonds verstedelijking Almere (FvA) is ingericht om Almere en complete, gezonde en veerkrachtige stad te zijn waar het fijn leven en ondernemen is. Vanwege de verwachte impact van de coronacrisis zal ook bij de uitvoering van het Meerjarenprogramma FvA extra aandacht uitgaan naar de gevolgen hiervan. Er zullen gaandeweg nieuwe vraagstukken ontstaan die om flexibiliteit en veerkracht vragen. In overleg met de betrokken partners wordt bekeken hoe hier mee om wordt gegaan en of wijzigingen in de uitvoering van Sleutelprojecten wenselijk zijn met de bril van het dempen van de schokken door corona. Hiermee proberen we maximaal in te spelen op wat er nodig is in deze onzekere tijden.

Met de colleges van B&W en GS is afgesproken om in het eerste kwartaal van 2021 een zogenoemde 'corona check' te doen. De voorbereiding hierop vindt plaats in het vierde kwartaal van 2020.

FINANCIËLE EFFECTEN

Met het in beeld brengen van de effecten van de coronacrisis op de (middel) lange termijn kunnen gaandeweg ook financiële vertalingen worden gemaakt. Voorgesteld is de notitie te betrekken bij de collegeretraite in aanloop naar de Programmabegroting 2021. Vanuit het idee dat beleidsinhoudelijke keuzes richting geven aan het proces om tot een meerjarige begroting gericht op de (middel)lange termijn te komen. Met de afdeling Financiën en Control vindt, mede vanuit het perspectief van de beïnvloedbare ruimte in de begroting, voorafgaand daaraan nog een vervolgggesprek plaats. De totale opbrengst van de scenariostudie kan worden meegewogen in het proces in aanloop naar de begroting. Welke aanpassingen zijn nu al nodig? Welke aanpassingen vergen nader onderzoek en uitwerking? En vooral ook, wat betekent de financiële vertaling ervan voor de financiële positie van de gemeente?

GEMEENTELIJKE DIENSTVERLENING AAN EN SAMENWERKING MET DE STAD

De gemeente is voor inwoners de meest nabije overheid. De afgelopen jaren hebben gemeenten door diverse stelselwijzigingen steeds meer inhoudelijke verantwoordelijkheden gekregen. Taken die voorheen door Rijk en provincie werden uitgevoerd, zijn nu een gemeentelijke verantwoordelijkheid.

Die ontwikkeling lijkt zich de komende jaren voort te zetten.

In hoeverre kunnen aan de hand van scenario's de effecten op gemeentelijke dienstverlening (en daarbij ook thema's als organisatieontwikkeling en het fysiek openstellen van het stadhuis) in kaart worden gebracht?

SCENARIO'S VANUIT REGIONAAL PERSPECTIEF

De opgave om vanuit de verschillende lokale overheden toekomstgericht samen te werken is groot. Almere is onderdeel van de Veiligheidsregio Flevoland en de Veiligheidsregio werkt veel samen met de Veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek. Tegelijkertijd werken we binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) samen aan een MRA-agenda en wordt afhankelijk van verschillende beleidsterreinen de samenwerking met andere gemeenten gezocht. Vanuit Almere 2.0 wordt bestuurlijk en ambtelijk samengewerkt met Rijk en provincie. De wijze waarop Almere opereert in de regio verschilt bovendien sterk per beleidsterrein. De samenwerking wordt afwisselend gezocht met gemeentes binnen Flevoland en/of binnen de MRA.

In de regio wordt hard gewerkt aan maatregelen om de gevolgen van de coronacrisis op de korte en langere termijn te beperken. Almere pakt hierin een actieve en soms trekkende rol. Er is in de MRA een werkgroep actief rond 'Crisis en herstel' en in de Provincie Flevoland zijn al verschillende lokale en regionale initiatieven van de grond gekomen.

Welk effect heeft de coronacrisis op de (middel)lange termijn op de regionale samenwerking?

SCENARIO'S GERICHT OP DEMOCRATISCH PERSPECTIEF

Ook vanuit een democratisch perspectief is de wijze waarop nu tijdens en straks na de coronacrisis gewerkt wordt een interessant vraagstuk. De gemeente is de meest nabije overheid en door de decentralisatie is de invloed van de gemeente op het leven van haar inwoners toegenomen. En juist daarom is het van belang om vanuit lokaal perspectief naar de effecten van de coronacrisis op de middellange termijn te kijken.

Een aantal wetenschappers heeft inmiddels onder de noemer 'coronapapers' het initiatief genomen om te komen tot een gezamenlijke onderzoeksagenda. De belangrijkste vraag daarbij is 'welke effecten heeft de coronabestrijding op de verticale en horizontale verhoudingen voor het binnenlands bestuur?' Ook voor Almere een relevantie vraag, zeker in relatie tot de wijze waarop de gemeente acteert binnen MRA en provincie.

Hoogleraar bestuurskunde Paul Frissen pleitte er aan het begin van de crisis al voor om de coronabestrijding geen exclusieve staatsaangelegenheid te laten zijn. Zijn pleidooi was erop gericht bedrijven, ondernemers en maatschappelijke instellingen zo veel mogelijk een rol te geven in de bestrijding van de crisis. In Almere hebben we kunnen zien dat dit inderdaad gebeurde. En ook in de nazorg- en herstelfase is de samenwerking met partners in de stad en in de regio van groot belang. Vanuit de overtuiging dat deze tijd vraagt om partnership en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de stad.

De wijze waarop de lokale democratie na de crisis zal gaan functioneren, is een vraagstuk op zich. Een thema dat ook naast inhoudelijke scenario's om aandacht vraagt. Bijvoorbeeld als het gaat over de wijze waarop nationale en regionale beleidskeuzes zich verhouden tot lokale belangen. Of de vraag hoe invulling gegeven wordt aan lokale participatietrajecten. Twee grote thema's als veiligheid en vertrouwen in de overheid spelen hierbij een belangrijke rol. De wijze waarop de lokale overheid nu en op de korte termijn invulling geeft aan herstel, zal bepalend zijn voor het vertrouwen van inwoners in de overheid.

5

Verantwoording en werkwijze

5.1. Methodiek van scenarioplanning

Vanwege deze onzekerheid kiezen we ervoor de effecten te onderzoeken via de methodiek van scenarioplanning. Scenario's zijn geen toekomstvoorspelers, maar een manier om meerdere toekomsten te verkennen. En onze verbeeldingskracht maximaal in te zetten.

Scenario's zijn als het weer: je hebt er geen invloed op, maar je kunt je er wel op voorbereiden met regenjas of zonnebrandcrème. Met scenario's gaan we op zoek naar handelingsperspectieven voor de verschillende situaties die zich kunnen voordoen.

Scenario's gaan over onzekerheden, die buiten de invloedssfeer van de gemeente liggen. Ze bieden inzicht in handelingsperspectieven voor de gemeente.

Het is dan ook de opgave om scenario's met een open blik te onderzoeken. En niet bij voorbaat uit te sluiten of aan wensdenken te doen, vanuit onze (persoonlijke of politieke) visies. Met behulp van scenario's gaan we op zoek naar passende maatregelen, no-regret-opties, schokdempers en mogelijk zelfs adviezen voor beleidsaanpassingen. Met de scenario's kunnen we ook het komende jaar of zelfs jaren de feitelijke ontwikkelingen volgen en leren welke maatregelen meer of minder effectief zijn.

Deze scenariostudie richt zich op de effecten van de coronacrisis op inwoners en bedrijven/organisaties van Almere. De studie richt zich dus niet op de gevolgen voor de gemeentelijke organisatie zelf, wel op de dienstverlening van de gemeenten aan inwoners en bedrijven. Ook de wijze waarop de floride ten gevolge van de coronacrisis mogelijk moet worden aangepast gaat deze studie niet; dit komt separaat in College en Raad aan de orde. De studie richt zich op de middellange termijn (2020-2025).

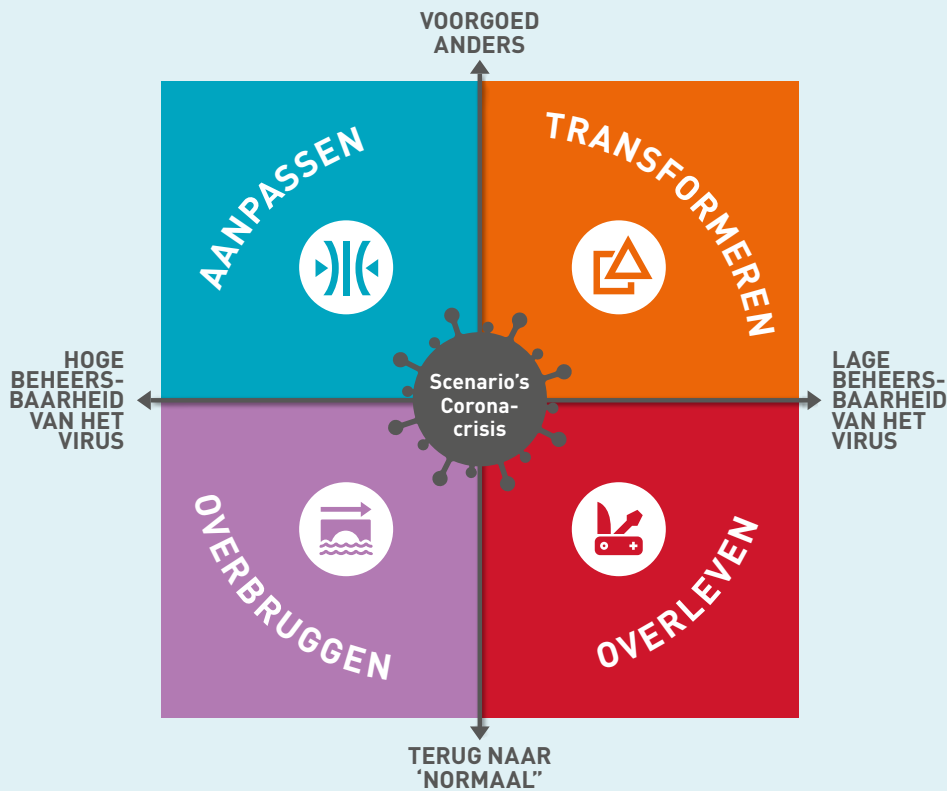
HOE ZIJN DE SCENARIO'S GEBOUWD?

Het bouwen van scenario's gaat langs 2 assen van onzekerheden. Er zijn onzekerheden met betrekking tot de verspreiding en indamming van het virus: we weten niet hoe effectief de maatregelen zijn en hoe lang ze gehandhaafd moeten worden. Er zijn ook grote onzekerheden op maatschappelijk vlak. Voor bestuurders van overheden zijn vragen bijvoorbeeld: wat zal er ten gevolge van corona gaan veranderen aan de woonvoorkeuren van mensen, er komt een recessie, maar leidt dit ook tot structurele economische veranderingen? Krijgen we een scherpere tweedeling tussen groepen mensen? Zullen nieuwe groepen mensen blijvend kwetsbaar blijken? Zullen de saamhorigheid en burgerkracht die we nu zien opbloeien duurzaam zijn? En wat wordt de rol van de overheid in de toekomst? We zullen dus moeten omgaan met onzekerheden, en gegeven deze onzekerheden, beleid maken.

Voor de gemeentelijke scenario's zijn onzekerheden gekozen die voor langere tijd bruikbaar zijn en ook ruimte bieden om het brede gemeentelijke speelveld in beeld te brengen:

- **Horizontaal:** de mate waarin het virus beheersbaar is of wordt. Krijgen we het virus relatief snel onder controle, worden beperkingen snel afgebouwd? Of gaat dit veel langer duren: krijgen we het virus niet (snel) onder controle, krijgen we nieuwe oplevingen, en/of moeten we lang leven met beperkende maatregelen?
- **Verticaal:** Keren we 'terug naar normaal', naar de situatie voor de coronacrisis? Of is de impact zodanig dat het economisch en maatschappelijk leven 'voorgoed anders' wordt?

Deze twee assen leiden tot de volgende 4 scenario's:

1. **Overbruggen:** Het virus is snel onder controle. De duur en mate van de beperkingen is relatief kort en de samenleving kan weer (grotendeels) terug naar business as usual, zij het met enige schade die met enkele maatregelen kan worden overbrugd.
2. **Aanpassen:** Het virus is relatief snel onder controle, beperkte en kleine uitbraken kunnen snel de kop in worden gedrukt. Toch zijn flinke aanpassingen in economie en samenleving nodig om te voorkomen dat de zaak weer ontspoot. Bijvoorbeeld de 1,5-metersamenleving, het verdwijnen van bedrijven of zelfs sommige bedrijfstakken, het opkomen van nieuwe bedrijven en/of bedrijfstakken etc.
3. **Transformeren:** We krijgen het virus niet snel onder controle en er komen in de toekomst opnieuw lockdown-situaties. Mogelijk blijft het virus voor altijd bij ons. En het wordt duidelijk dat terug naar 'business as usual' er niet/nooit meer inzit. Er zijn veel ingrijpendere maatregelen nodig, bijvoorbeeld een overgang naar een andere economische orde, nieuwe vormen van sociale zekerheid, een andere organisatie van het werkleven.
4. **Overleven:** We krijgen het virus niet snel onder controle en er komen in de toekomst opnieuw lockdown-situaties. Mogelijk blijft het virus voor altijd bij ons. We voeren echter geen fundamentele veranderingen in economie en samenleving door. In dat scenario brokkelt de zekerheid voor inwoners en bedrijven af en wordt het een kwestie van overleven, misschien wel het recht van de sterkste?

Belangrijk ten slotte om nog te zeggen dat geen van deze scenario's zich in de werkelijkheid zal voordoen. Sommige effecten zullen zich wel voordoen, andere niet. Sommige effecten zullen zich in sommige delen van de samenleving of het bedrijfsleven voordoen, in andere niet. Als een ding nu al wel

duidelijk is, dan is het dat het aanpassingsvermogen van de samenleving enorm groot is en ons voorstellingsvermogen vaak te boven gaat. De werkelijke toekomst zal dan ook zeker ons huidige voorstellingsvermogen te boven gaan.

INTEGRATIE EN ONDERLINGE EFFECTEN

Vervolgens is de opbrengst per thema en per scenario integraal onderzocht: welke effecten treden op in Almere voor onze inwoners, bedrijven en instellingen? Het resultaat wordt gepresenteerd in vier effectenkaarten (Hoofdstuk 3). Daarin worden belangrijkste effecten en hun onderlinge samenhang zichtbaar. Ook is aandacht voor de relatie met financiële effecten. Op basis van de gevonden effecten bevat hoofdstuk 4 de gevonden maatregelen, die ook op korte termijn al effectief kunnen zijn.

- kanskaarten: maatregelen die kunnen worden ingezet om positieve ontwikkelingen te faciliteren of te versterken;
- no-regrepties: maatregelen die in elk scenario een goede uitwerking kunnen hebben, waarvan enkele quick wins zijn (makkelijk en snel in te voeren) en als schokdempers kunnen werken (erger voorkomen).

Deze scenariostudie kan ook aanleiding zijn voor een reflectie op bestaand beleid en een aanzet bieden voor beleidswijzigingen. Wat betekenen deze scenario's voor de beleidsdoelstellingen van de gemeente Almere; is er aanleiding om bepaalde doelstellingen te heroverwegen? En wat zegt het vervolgens over de wijze waarop de uitvoering van beleid nu plaats vindt? Hier kan op termijn ook een vervolgoopdracht in relatie tot bijvoorbeeld organisatieontwikkeling worden geformuleerd.

MONITORING VAN DE EFFECTEN EN PERIODIEKE BIJSTELLING

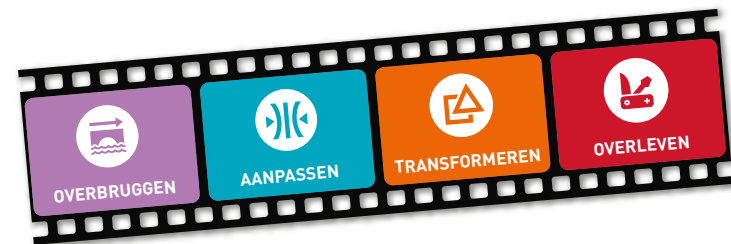
Voorstel is om in januari 2021 een nieuwe scenariostudie op te leveren in aanloop naar de volgende perspectiefnota. Welke effecten treden daadwerkelijk op en welke niet? Zien we een beweging in de richting van een van de scenario's? Wat is het effect van de genomen maatregelen, welke lering trekken we daaruit? Welke bijstelling is gewenst?

Bij het volgen van de effecten is de Corona-Monitor een bruikbaar en noodzakelijk hulpmiddel. Deze monitor is nu nog wekelijks en vooral gericht op de korte-termijneffecten, maar wordt de komende tijd verder ontwikkeld en ook een periodieke corona-peiling (onderzoek onder de bevolking) wordt binnenkort toegevoegd. Input vanuit deze scenariostudie wordt daarbij gebruikt: welke van de gevonden effecten willen we over een langere periode volgen?

Ook willen we met inwoners van Almere, bedrijven, ondernemer en instellingen in gesprek over de effecten van corona die hen treffen: wat gebeurt er in onze stad? We monitoren dat aan de hand van de drie domeinen welzijn, welvaart en fysieke leefomgeving. We zien dit als een aanzet tot een continue dialoog met onze stad over onze verhoudingen en wat we voor elkaar kunnen betekenen.

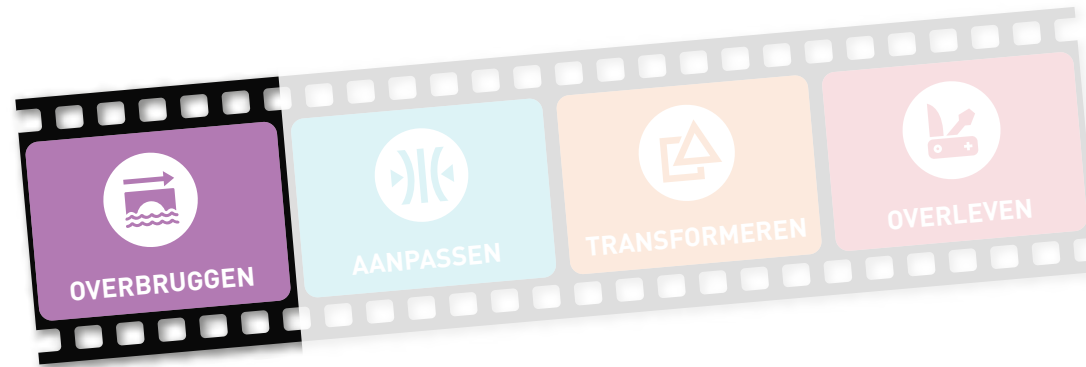
5.2. Een uitgebreide toelichting op de scenario's

Dit deel bevat het resultaat van het scenario-onderzoek, verbeeld in vier kaarten, voor elk scenario één. In het onderzoek is breed uitgevraagd naar de verwachte effecten in de stad wanneer het scenario zich zou voordoen. Bij elke plaat staat een korte toelichting op het scenario en een korte beschrijving van de belangrijkste effecten die zich in het scenario voordoen.

SCENARIO OVERBRUGGEN

Het virus is snel onder controle. De duur en mate van de beperkingen is relatief kort en de samenleving kan weer (grotendeels) terug naar business as usual, zij het met enige schade die met enkele maatregelen kan worden overbrugd.

In dit scenario valt op dat ondanks de korte duur de schade aan de economie aanzienlijk is en de werkloosheid toch flink oploopt. Het beroep op WW is exponentieel gestegen, met onzekerheid voor velen tot gevolg: tweedeling tussen mensen met vast werk en mensen met flexibel werk/ZZP. Gelukkig is de rijksoverheid met allerlei regelingen te hulp geschoten en zijn de problemen van tijdelijke aard.

De impact op de medische zorg was enorm. Het beroep op gemeentelijke ondersteuning blijft echter juist achter. Het vermoeden is dat mensen deze niet-acute zorg uitstellen, een golf van aanvragen volgt mogelijk alsnog. Ondersteuning voor jeugdigen en kwetsbare mensen kon redelijk doorlopen, juist door een snelle omschakeling naar digitale middelen. Ook in het onderwijs is deze stap razendsnel gezet. Dankzij landelijke garanties voor zorg-continuïteit komen aanbieders niet in financiële problemen.

Enorm ingrijpend was het wegvallen van mogelijkheden tot sporten, cultuurbeleving en uitgaan. Deze sectoren staan nu zwaar onder druk en vrezende voor hun voortbestaan. Inwoners maakten wel massaal gebruik van de groene openbare ruimte die Almere biedt. De druk op de openbare ruimte daardoor is vooral positief, maar legt ook de kwetsbaarheid van handhaving bloot.

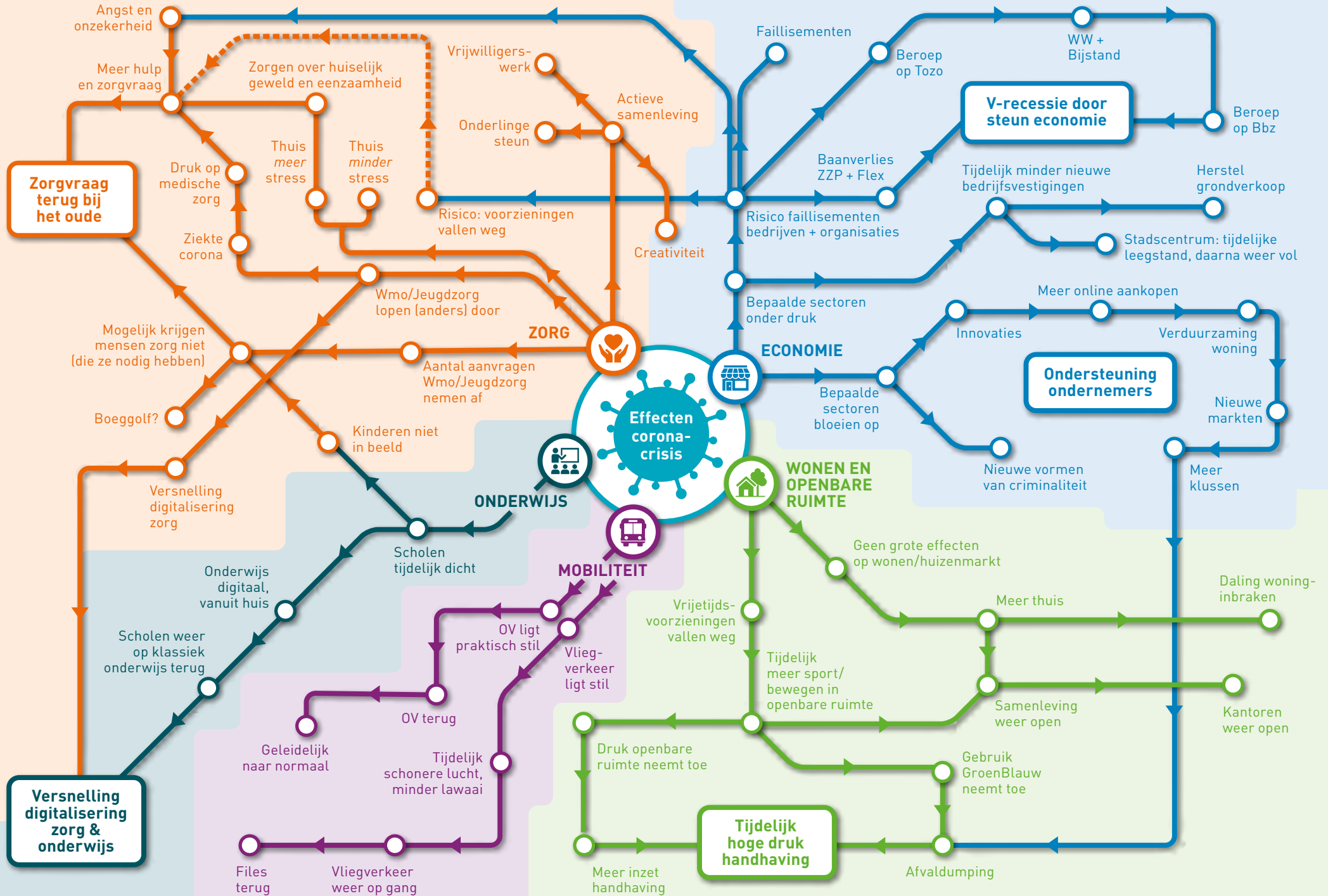
Op het gebied van de huizenmarkt zijn beperkte effecten in de koopmarkt te verwachten, vooral in het dure segment. Op de langere termijn zal echter weer herstel optreden en kan de Woonvisie gewoon worden uitgevoerd.

Waar de economie enerzijds in zwaar weer verkeert, zijn er ook sectoren die sterk opbloeien en nieuwe markten dienen zich aan. Ook maatschappelijk zijn er veel initiatieven van saamhorigheid en onderlinge steun. Ineens kan veel wel!

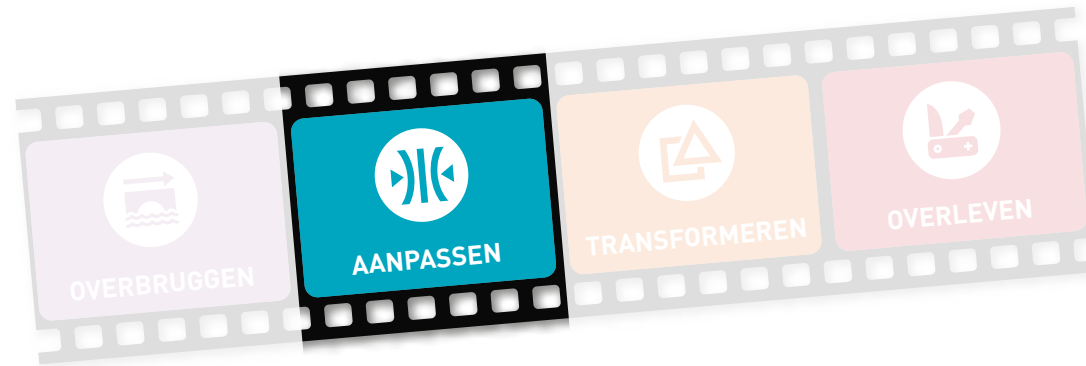
Naast impact op de samenleving is er ook impact op de gemeentelijke dienstverlening. Behalve snelle ingrepen om de continuïteit van de organisatie en de dienstverlening te waarborgen ontstaat in dit scenario een tijdelijke zeer hoge druk op gemeentelijke uitvoering bij economie, werk, zorg, onderwijs, handhaving en afvalinzameling. Ook is een versnelling van de digitalisering van de dienstverlening en de gemeentelijke organisatie zichtbaar.

OVERBRUGGEN

SCENARIO AANPASSEN

Het virus is relatief snel onder controle, kleine uitbraken kunnen snel de kop in worden gedrukt. Toch zijn flinke aanpassingen in economie en samenleving nodig om te voorkomen dat de zaak weer ontspoot. Bijvoorbeeld de 1,5-metersamenleving, het verdwijnen van bedrijven of zelfs sommige bedrijfstakken, het opkomen van nieuwe bedrijven en/of bedrijfstakken etc.

Alle bedrijven en organisaties treffen maatregelen om de 1,5-m. samenleving te waarborgen. Dat vergt flinke investeringen, terwijl voor veel bedrijfstakken onzekerheid troef blijft. Dat in combinatie met het eindigen van landelijke ondersteuningsregelingen zorgt ervoor dat veel bedrijven alsnog omvallen. Grote stijging WW en ook bijstand. De bestaande tweedeling in de samenleving tussen kansrijken en kansarmen wordt scherper en verschuift naar nieuwe groepen: werk of geen werk.

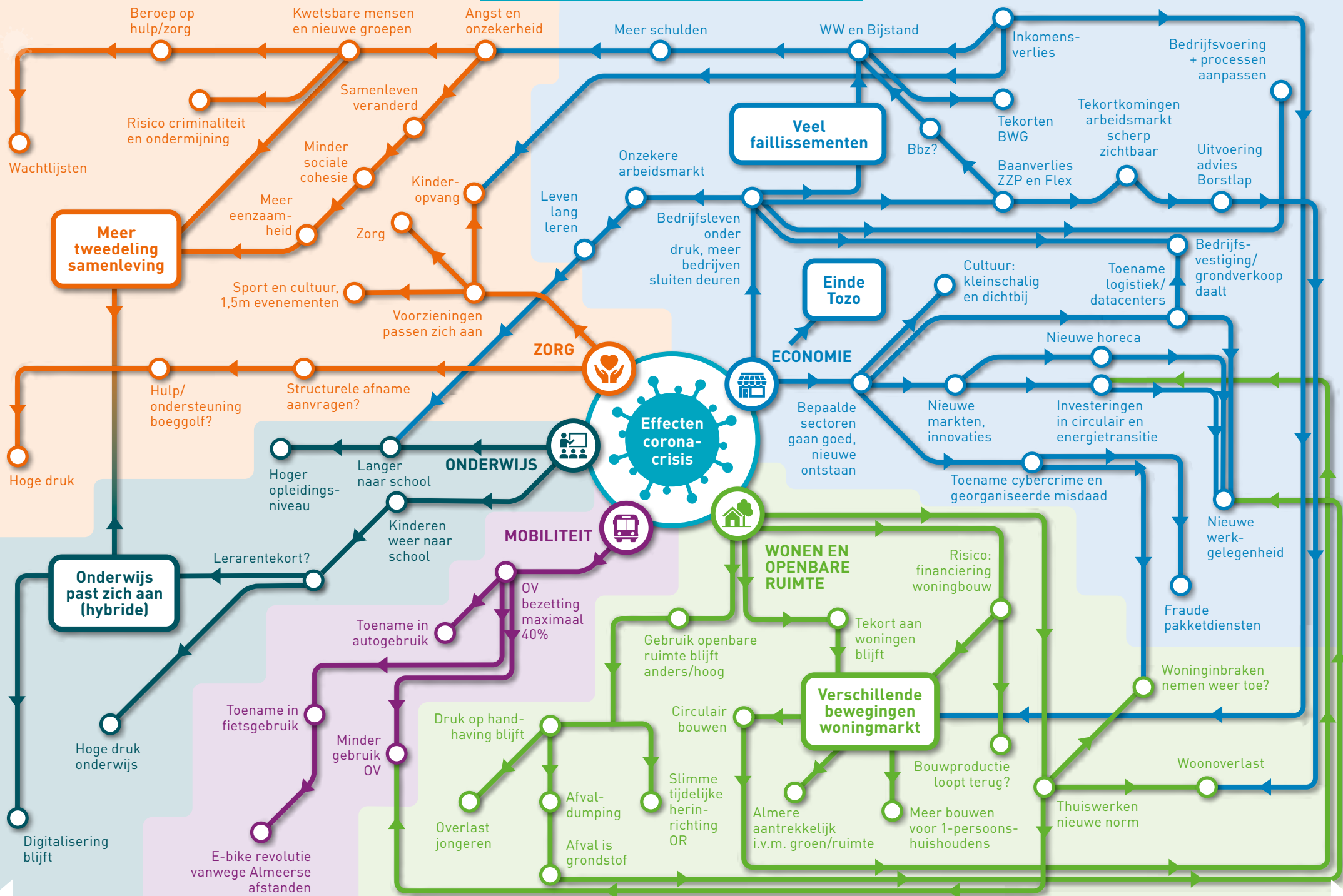
Er ontstaan kansen voor nieuwe bedrijfstakken en ruimte voor innovatie. Het aanpassingsvermogen van mensen blijkt ongekend; circulariteit en uitvoering van duurzaamheidsmaatregelen worden versneld uitgevoerd, voor elk probleem een oplossing. Maar... we zien ook nieuwe criminaliteit: fraude bij pakketdiensten, meer cybercriminaliteit en georganiseerde misdaad.

Onzeker zijn de bewegingen in de woningmarkt. Door het blijvende tekort aan woningen en de aantrekkelijkheid van Almere (ruimte en groen) blijft de huizenmarkt overeind. Echter door inkomensverlies komt in ieder geval het hogere segment onder druk. De uitvoering van de woonvisie komt meer in de knel. Gaat de kwaliteit van de gebiedsontwikkeling schuiven en ontstaan er "Coronastraatjes"?

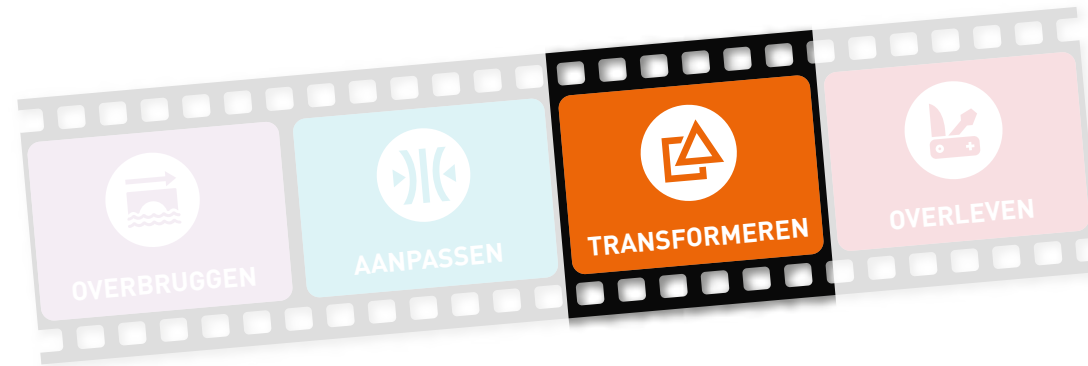
De digitale dienstverlening van de gemeente wordt geleidelijk beter. Experimenten met digitale bewonersavonden bieden kansen om nieuwe doelgroepen te ontmoeten.

AANPASSEN

SCENARIO TRANSFORMEREN

We krijgen het virus niet snel onder controle en er komen in de toekomst opnieuw lockdown-situaties. Mogelijk blijft het virus voor altijd bij ons. En het wordt duidelijk dat terug naar 'business as usual' er niet/nooit meer inzit. Er zijn veel ingrijpendere maatregelen nodig, bijvoorbeeld een overgang naar een andere economische orde, nieuwe vormen van sociale zekerheid, een andere organisatie van het werkleven.

Bedrijfsleven en overheid benutten de kans om nieuwe markten aan te boren en transitie door te voeren. Mede vanwege het klimaatvraagstuk en risico's in lange ketens maakt de economie en voedselproductie een omslag naar meer digitaal, meer 'local tot local' en meer circulair. Geleidelijk wordt de slag gemaakt en begint de werkloosheid weer te dalen. Maar het beroep op WW en bijstand blijft nog lange tijd hoog: de transformatie van de één is het achterblijven van de ander.

De kwetsbaarheden van de samenleving blijven nog lang zichtbaar: er is nog veel inkomensondersteuning nodig en het beroep op hulp en zorg blijft hoog. Dat gaan we wel echt anders organiseren want is anders onbetaalbaar. We doen meer met en voor elkaar. Zorg en onderwijs hebben een forse digitaliseringsslag gemaakt, ook dat scheelt publiek geld.

Omdat we meer buiten moeten leven krijgt de openbare ruimte een andere, meer beweegvriendelijke – fitnessapparaten in het park - en ook veilige inrichting die helpt afstand te bewaren: Crowdcontrol en nudging. Op het gebied van mobiliteit grijpen we de kans van de e-fietsrevolutie: Almere wordt fietsstad nr.1!

Op het gebied van wonen benut Almere haar unieke kwaliteit in ruimte en groen: we gaan weer suburbane kwalitatieve woonmilieus realiseren. De woonvisie wordt bijgesteld, want binnenstedelijk bouwen is niet meer aantrekkelijk en knooppuntontwikkeling krijgt door het onderbenutten van OV niet de geplande impuls.

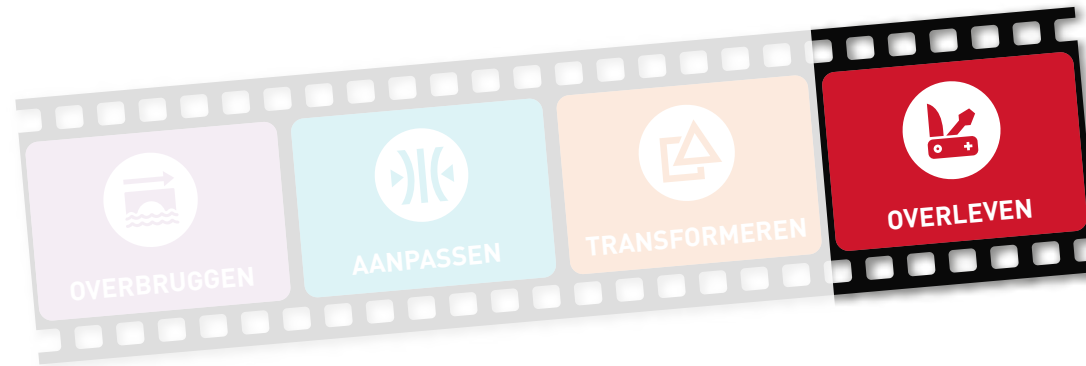
De digitale dienstverlening van de gemeente krijgt een enorme boost. Door het invoeren van de digitale identiteit en het 'gemeentehuis aan huis' is de fysieke dienstverlening aan het stadhuis nagenoeg overbodig.

TRANSFORMEREN

SCENARIO OVERLEVEN

We krijgen het virus niet snel onder controle en er komen in de toekomst opnieuw lockdown-situaties. Mogelijk blijft het virus voor altijd bij ons. We voeren geen fundamentele veranderingen in economie en samenleving door. In dit scenario brokkelt de zekerheid voor inwoners en bedrijven af en wordt het een kwestie van overleven, misschien wel het recht van de sterkste?

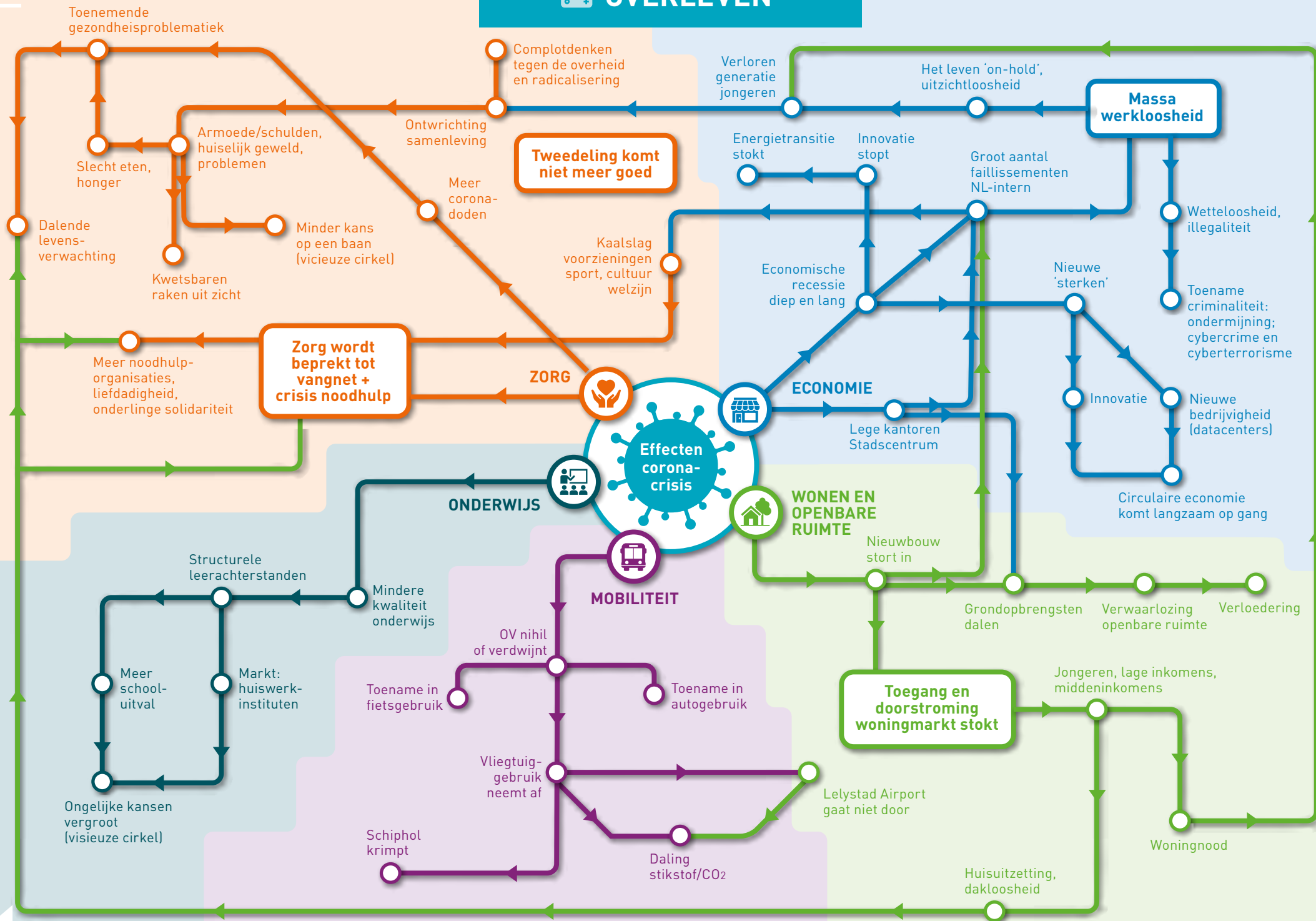
In dit scenario krijgen we te maken met een diepe en langdurige recessie die leidt tot een groot aantal faillissementen, zelfs in cruciale bedrijfstakken, en massawerkloosheid. De tweedeling in de samenleving is een diepe onoverbrugbare kloof geworden. Geld voor hulp, zorg en onderwijs is er nauwelijks: de overheid biedt alleen een vangnet voor de allerzwaksten en biedt crisis-hulp. De levensverwachting daalt voor het eerst in decennia. De Almeerse PISA-score daalt onrustbarend.

Door de daling van economische activiteit daalt de uitstoot van CO₂ en stikstof, een lichtpuntje voor het klimaat. Door de stijgende energiekosten is duurzame energieopwekking aantrekkelijk, dus de energietransitie zet door. Het OV-net wordt veel kleiner, Schiphol krimpt, Lelystad gaat definitief niet door. Mobiliteit gaat per auto of fiets. Files blijven aan de orde van de dag.

De toegang en doorstroming tot de woningmarkt stopt, er ontstaat grote woningnood, huisuitzettingen en dakloosheid. De Woonvisie 2020-2030 is in dit scenario niet meer actueel. Beleidsdoelen moeten worden bijgesteld aan de actualiteit van de woningmarkt. Forse financiële ingrepen zijn nodig en een stevige regie van de Rijksoverheid om de woningmarkt vlot te trekken. Dit scenario heeft consequenties voor de gebiedsontwikkelingen in Almere, wijken worden niet afgebouwd.

Bij de loketten van de gemeente staan lange rijen met hulpvragers. Klachten over de dienstverlening zijn legio maar kunnen door gebrek aan capaciteit niet goed opgepakt worden.

OVERLEVEN

5.3. Werkwijze

Een kleine kerngroep en een grote groep collega's vanuit de afdelingen is aan de slag gegaan met deze opgave. Ten eerste is dat gedaan door een uitvraag naar de mogelijke effecten van de coronacrisis in de 4 scenario's.

Met de methodiek van mind mapping zijn de mogelijke effecten vervolgens overzichtelijk in beeld gebracht.

Daarnaast is een reeks groepsgesprekken gehouden:

- Crisisorganisatie & exit strategie: een gesprek is gevoerd met een groep collega's die zich afgelopen tijd heeft beziggehouden met de directe gevolge van de crisis. Welke maatregelen heeft de gemeente genomen, wat was het effect van deze maatregelen en wat hebben we daarvan geleerd voor het vervolg? Een samenvatting van de opbrengst van dit gesprek is opgenomen in 2.4.3
- Almere 2.0 & Handelingsperspectief & Fonds Verstedelijking Almere: een gesprek is gevoerd met een aantal collega's die verantwoordelijk zijn voor de programma's rond Almere 2.0. Aan hen is gevraagd wat de impact van de coronacrisis is voor de langjarige ontwikkeling van Almere. Een samenvatting van de opbrengst van dit gesprek is opgenomen in 2.4.4
Met deze twee gesprekken is gepoogd de korte termijn, de middellange termijn en de langere termijn aan elkaar te verbinden.
- Maatschappelijke partners: in het kader van de uitvraag is met name bij het sociaal domein gesproken met enkele maatschappelijke partners: De Schoor, VMCA, Zorggroep Almere, MEE-IJsseloevers.
- MRA en Flevoland: tijdens het proces zijn i.v.m. kennisuitwisseling contacten gelegd met collega's van de MRA, gemeente Lelystad en de Provincie Flevoland.
- Financiën: na afronden van de conceptversie is een spiegelgesprek gevoerd met de afdeling financiën, om te onderzoeken wat de financiële impact kan zijn van de verschillende scenario's en de voorgestelde maatregelen. Dit vraagt een vervolg.
- Reflectieweek: ten slotte is de conceptversie van dit document voorgelegd aan alle deelnemers aan dit traject en aan bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgevers. De suggesties daaruit zijn verwerkt in de versie 20200615.
- Naast deze gesprekken zijn diverse rapporten bestudeerd.
- En ten slotte is in het kader van kennisontwikkeling een reeks webinars georganiseerd dat online is terug te zien:
  - 'Scenario planning' door Renate Kenter (De Ruijter Strategie)
  - 'Omgaan met onzekerheid' door Merlijn Twaalfhoven (Turnclub / Academie voor onzekerheidsvaardigheden).
  - 'Hack the perspective' door Christine Boland (Christine Boland, Trends & Mindsets
  - 'Never waste a good crisis?' door Paul Frissen (hoogleraar bestuurskunde o.a. verbonden aan de NSOB

Bronnen

- CPB (maart 2020), *Scenario's coronacrisis*
- CPB (juni 2020), *Juniraming 2020: vooruitzichten 2020 en 2021*
- Centraal Planbureau (CPB), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) (mei 2020), *Aandachtspunten voor een herstelbeleid Briefadvies Covid-19 Overleg Planbureaus*
- De Ruijter Strategie (maart 2020), *Dominostenen van corona Generieke scenario's, effecten en strategie*
- Denktank coronacrisis (mei 2020), *De contouren van een intelligent herstelbeleid*
- Gemeente Almere (2020) *Antenne van de stad*, edities 27 maart; 3 april; 10 april; 17 april; 24 april; 1 mei; 15 mei; 29 mei; 5 juni; 12 juni
- Teisman G.R. (1997), *Sturen via creatieve concurrentie Tilburg*.

Colofon

Aan deze studie is door ruim 50 medewerkers van de gemeente Almere bijgedragen.

Ambtelijk opdrachtgevers:

Martijn Rengelink en Henk-Jan Bodewitz

Kernteam scenariostudie impact corona:

Maartje Bekkers

Gerda Defares

Esther van Garderen

Femke Schaafsma

